

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 21.1.2003
KOM(2003) 27 endelig

Grønbog

En iværksætterkultur i Europa

(forelagt af Kommissionen)

INDHOLDSFORTEGNELSE

I.	Indledning - Udfordringen for Europa på iværksætterområdet.....	4
II.	Iværksætterkulturens dynamik.....	5
A.	Hvad er iværksætterkultur?	5
i.	Udnyttelse af kreativitet eller nytænkning.....	5
ii.	Iværksættere.....	6
iii.	Hvor findes iværksætterkultur?.....	6
B.	Hvorfor er iværksætterkultur vigtig?	6
i.	Iværksætterkultur bidrager til jobskabelse og vækst.....	6
ii.	Iværksætterkultur er vigtig for konkurrenceevnen.....	7
iii.	Iværksætterkultur frigør det personlige potentiale.....	7
iv.	Iværksætterkultur og samfundsinteresser.....	7
C.	Den Europæiske Unions mangler og potentiale på iværksætterområdet.....	8
i.	Måling af iværksætterkultur.....	8
ii.	Udfordringen for Europa.....	9
III.	Politiske muligheder for iværksætterkultur.....	10
A.	Hvad kræver det at udvikle flere iværksættere?	11
i.	Adgangshindringer.....	11
ii.	Risiko og belønning.....	12
iii.	Fremme af kapacitet og færdigheder.....	13
iv.	At gøre iværksætterkulturen tilgængelig for alle medlemmer af samfundet	14
B	Hvordan kan virksomhederne geares til vækst?.....	16
i.	Det lovgivningsmæssige miljø.....	16
ii.	Beskatning.....	17
iii.	Adgang til kvalificeret arbejdskraft	18
iv.	Adgang til finansiering.....	19
v.	At hjælpe virksomhederne med at udnytte viden og internationale muligheder	20
vi.	Intrapreneurship og ventureprojekter inden for virksomheder	22
C.	Imod et iværksættersamfund	22
i.	En mere positiv holdning til iværksætterkultur.....	22
ii.	Iværksætterkulturens rolle for opnåelsen af sociale mål.....	23

IV.	Vejen frem.....	24
A.	En koordineret fremgangsmåde for iværksætterpolitik	24
i.	Koordinering af iværksætterpolitikken blandt alle de politiske beslutningstagere	24
ii.	At lære af de bedste.....	24
B.	Tre søjler for indsatsen for et iværksættersamfund	25
i.	At fjerne hindringer for virksomhedernes udvikling og vækst	25
ii.	Afvejning af risici og fordele ved iværksætterkulturen	26
iii.	Et samfund, der værdsætter iværksætterkulturen.....	26

I. INDLEDNING - UDFORDRINGEN FOR EUROPA PÅ IVÆRKSÆTTEROMRÅDET

Europa skal fremme iværksætterdynamikken mere effektivt. Europa har behov for flere nye og blomstrende virksomheder, der er villige til at høste fordelene af åbne markeder og etablere kreative eller innovative projekter, der kan udnyttes kommercielt i større skala.

Midt i sidste århundrede forudsagde økonomerne, at store virksomheder ville komme til at dominere. Man skulle være stor for at opnå stordriftsfordele, udnytte udenlandske markeder og holde trit med lovgivningen og de nye teknologiske muligheder. I 1960'erne og 1970'erne dominerede de store virksomheder ganske rigtigt økonomien. Siden da er tendensen begyndt at gå den anden vej. De store virksomheder rationaliserede gennem omstrukturering, outsourcing eller reduktion af virksomheden, og antallet af virksomhedsejere i OECD-landene voksede fra 29 til 45 mio. mellem 1972 og 1998.¹

Strukturelle ændringer i økonomien flyttede Europas komparative fordel hen imod af videnbaserede aktiviteter. Globaliseringen medførte et øget konkurrencemæssigt pres på fremstillingsvirksomheder i lande med høje omkostninger, hvilket ikke blot førte til, at produktionskapaciteten blev flyttet til lande med lave omkostninger,² men også til øget produktivitet gennem brug af teknologi. I mellemtiden skabte "informations- og kommunikationsteknologierne" (ikt) grobund for nye markeder for personlige computere, software og ikt-baserede tjenester, hvilket revolutionerede produktionsprocesserne inden for mange industrisektorer og førte til vækst i tjenesteydelsessektoren.

Det indre marked, som Den Europæiske Union oprettede, udvikler sig gennem fjernelsen af toldbarrierer samt gensidig anerkendelse og harmonisering. Det letter handelen på et marked med 380 mio. mennesker, der snart bliver til 450 mio. efter udvidelsen.

Disse ændringer har medført muligheder for nye iværksætteridéer, navnlig inden for tjenesteydelser. Den større kompleksitet inden for produktionsprocesserne kræver en række specialiserede produktionsfaktorer. De lavere udgifter til overførsel af viden over lange afstande gør det relativt billigere at få leverancer fra eksterne leverandører. Den fortsatte åbning af markederne giver virksomheder inden for nichemarkeder mulighed for i højere grad at operere på europæisk plan eller på verdensplan.

Evnen til at tilpasse sig økonomiske ændringer er af central betydning for konkurrenceevnen.³ I 2000 definerede Det Europæiske Råd i Lissabon sine målsætninger for beskæftigelse, økonomiske reformer og social samhørighed. Inden 2010 sigter Unionen mod "at blive den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden, en økonomi, der kan skabe en holdbar økonomisk vækst med flere og bedre job og større social samhørighed." I 2001 vedtog Det Europæiske Råd en strategi for bæredygtig udvikling og tilføjede en

¹ "Entrepreneurship: Determinants and policy in a European US comparison", David B. Audretsch et al., 2002.

² Mellem 1991 og 1995 faldt beskæftigelsen i produktionssektoren i Tyskland med 1 307 000, mens den steg med 189 000 i udenlandske afdelinger, "Entrepreneurship: A survey of the Literature", David B. Audretsch, oktober 2002.

³ En sammenligning mellem Europa, USA og Japan viser, at ændringerne i den europæiske fremstillingsindustri måske ikke er gået hurtigt nok sammenlignet med ændringerne i efterspørgslen og teknologien. "European Competitiveness Report", SEK(2000) 1823 af 30.10.2000.

miljødimension til Lissabon-strategien. Rådet erkendte behovet for radikale omlægninger af økonomien med henblik på at skabe 15 mio. nye arbejdspladser inden 2010.⁴

Et gunstigt klima for etablering og udvikling af virksomheder er af central betydning for muligheden for at nå disse mål. Rådet vedtog charteret for små virksomheder⁵, med anbefalinger om hvorledes små virksomheder kan hjælpes til at udnytte videnøkonomien fuldt ud. Europa-Kommissionen udvikler initiativer på dette område, herunder årlige gennemførelsesrapporter om medlemsstaternes og Kommissionens indsats for at nå målene i charteret for små virksomheder, rapporten om Kommissionens SMV-repræsentants aktiviteter og den kommende meddelelse om innovationspolitik. Særligt har Kommissionen i december 2002 vedtaget en meddelelse om industripolitik i et udvidet Europa og diskussionen om Grønbogen må nødvendigvis også ses i denne sammenhæng.⁶

På forårstopmødet i Barcelona i 2002 noterede Det Europæiske Råd sig, at Kommissionen agtede at forelægge en Grønbog om iværksætterkultur. Iværksætterkulturens betydning er blevet stadfæstet endnu engang i Kommissionens forårsrapport 2003 til Det Europæiske Råds forårsmøde, som lægger særlig vægt på at få gang i investeringer, beskæftigelse og vækst gennem viden, innovation og virksomhedsdynamik.⁷

II. IVÆRKSÆTTERKULTURENS DYNAMIK

A. Hvad er iværksætterkultur?

Iværksætterkultur er multidimensional, og selv om den kan forekomme i forskellige sammenhænge, økonomiske eller andre, og i alle typer af organisationer, fokuserer vi i denne grønne bog på iværksætterkultur i en erhvervsmæssig sammenhæng.

i. Udnyttelse af kreativitet eller nytænkning

Iværksætterånd er først og fremmest et udtryk for en holdning. Den dækker en persons motivation og evner, selvstændigt eller inden for en organisation, til at identificere en mulighed og forfølge den for at skabe nye værdier eller økonomisk succes. Det kræver kreativitet eller nytænkning at gå ind og konkurrere på et eksisterende marked eller at ændre eller endda skabe et nyt marked. At gøre en forretningsidé til en succes kræver evne til at kombinere kreativitet eller nytænkning med sund ledelse og forme en virksomhed med henblik på at optimere dens udvikling gennem alle faser af dens livscyklus. Dette er mere vidtgående end den daglige ledelse: Det drejer sig om virksomhedens ambitioner og strategi.

⁴ "Forøgelse af arbejdsmarkedsdeltagelsen og fremme af aktiv aldring", Rådets dokument 6707/02, 08.03.2002, vedtaget på grundlag af KOM(2002) 9 endelig af 24.1.2002.

⁵ "Charter for små virksomheder", vedtaget den 13. juni 2000 af Rådet (almindelige anliggender), fik støtte ved Det Europæiske Råds møde i Feira den 19.-20. juni 2002. Det omfatter ti nøgleområder: Iværksætteruddannelse; Billigere og hurtigere virksomhedsetablering; Bedre lovgivning og regulering; Relevante kvalifikationer; Bedre adgang til Internettet; Større udnyttelse af det indre marked; Beskatning og finansiering; Styrkelse af små virksomheders teknologiske kapacitet; Succesfulde forretningskoncepter for e-handel og støtte til særligt fremgangsrige virksomheder; Stærkere og mere effektiv repræsentation af de små virksomheders interesser på EU-plan og nationalt plan.

⁶ Disse dokumenter lægges efter offentliggørelsen på http://europa.eu.int/comm/enterprise/index_en.htm.

⁷ "Meddelelse fra kommissionen, At vælge at vokse: Viden, innovation og job i et sammenhængende samfund, Rapport til Det Europæiske forårsmøde den 21. marts 2003 om Lissabon-strategien for økonomisk, social og miljømæssig fornyelse"

ii. *Iværksættere*

Iværksætterkultur drejer sig om mennesker, deres valg og handlinger, når de starter, overtager eller driver en virksomhed eller deres engagement i en virksomheds strategiske beslutningstagning. Iværksættere er en heterogen gruppe, der kommer fra alle mulige samfundslag. Alligevel rummer iværksætternes adfærd visse fælles træk, herunder vilje til at løbe en risiko og lyst til selvstændighed og selvrealisering.⁸ I den britiske husstandsundersøgelse fandt man, at personer, der seriøst overvejer at starte egen virksomhed, betragter sig selv som forholdsvis mere opfindsomme og kreative end andre.⁹

iii. *Hvor findes iværksætterkultur?*

Iværksætterkultur kan forekomme inden for alle sektorer og forretningsområder. Det gælder selvstændige og virksomheder i alle størrelser gennem de forskellige stadier af virksomhedernes livscyklus, fra perioden forud for etablering til vækst, overdragelse eller ophør og start på ny.

Iværksætterkultur er relevant for virksomheder inden for alle sektorer, teknologiske eller traditionelle, for små og store virksomheder og forskellige ejerstrukturer som f.eks. familievirksomheder, børsnoterede virksomheder, virksomheder i den sociale økonomi¹⁰ eller ikke-udbyttegivende organisationer, der ofte har betydelige økonomiske aktiviteter. Ifølge Global Entrepreneurship Monitor (GEM)-undersøgelsen skaber 7 % af de nye iværksættere¹¹ en betydelig ny markedsniche eller økonomisk sektor, hvis deres virksomhed har succes, mens 70 % af de nye virksomheder leverer produkter eller tjenester til eksisterende markeder, hvor der i forvejen er betydelig konkurrence, og hvor den afgørende teknologi har været tilgængelig i over et år.

Iværksætterånd er et udtryk for en personlig holdning og en proces, hvor man skaber og udvikler en økonomisk aktivitet, hvor man kombinerer risikovillighed, kreativitet og/eller nytænkning med forsvarlig ledelse inden for en ny eller en eksisterende organisation.

B. Hvorfor er iværksætterkultur vigtig?

i. *Iværksætterkultur bidrager til jobskabelse og vækst*

Det er i stigende grad nye og mindre virksomheder snarere end de større, der skaber de fleste nye arbejdspladser.¹² I lande med store stigningstakter på iværksætterområdet har der efterfølgende været tendenser til faldende arbejdsløshed.¹³ I løbet af 1990'erne ydede hurtigtvoksende virksomheder et betydeligt bidrag til jobskabelsen. I Nederlandene skabte 8 % af de hurtigtvoksende virksomheder f.eks. 60 % af beskæftigelsen i de eksisterende virksomheder i perioden 1994-1998.¹⁴ I USA skabte 350 000 hurtigtvoksende virksomheder

⁸ Der nævnes nogle eksempler i Kimmo Hyrsky "Reflections on the advent of a more enterprising culture in Finland: An exploratory study", Jyväskylä Studies, *Business and Economics*, 2001.

⁹ "Findings from the Household Survey", SBS Performance Analysis, 31.3.2002.

¹⁰ Virksomheder inden for den sociale økonomi omfatter kooperativer, gensidige selskaber, foreninger og fonde.

¹¹ Nye iværksættere i undersøgelsen omfatter også mennesker, der opretter en virksomhed, eller som er ejere/ledere af en aktiv virksomhed i mindre end 3 1/2 år. "Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2002 Summary Report", Reynolds, Bygrave, Autio og Hay.

¹² 'Entrepreneurship: A survey of the Literature', David B. Audretsch, oktober 2002.

¹³ 'Entrepreneurship: A survey of the Literature', David B. Audretsch, oktober 2002.

¹⁴ 'Entrepreneurship in the Netherlands, Innovative entrepreneurship. New policy challenges!' Det nederlandske økonomiministerium og EIM, februar 2002.

to tredjedele af alle nye arbejdspladser mellem 1993 og 1996.¹⁵ Forskningen tyder på, at iværksætterkulturen yder et positivt bidrag til den økonomiske vækst, selv om væksten i BNP påvirkes af mange andre faktorer.¹⁶

Iværksætterkultur kan også bidrage til at fremme den sociale og økonomiske samhørighed i regioner med udviklingsefterslæb, til at stimulere den økonomiske aktivitet og jobskabelsen eller til at integrere arbejdsløse eller ugunstigt stillede på arbejdsmarkedet.¹⁷

ii. Iværksætterkultur er vigtig for konkurrenceevnen

Nye iværksætterinitiativer, enten start af ny virksomhed eller ændring af en eksisterende (f.eks. efter overdragelse af en virksomhed til en ny ejer), fremmer produktiviteten. De skærper konkurrencen på markederne og tvinger andre virksomheder til at reagere ved at forbedre deres effektivitet eller indføre fornyelser. Øget effektivitet og innovation i virksomhederne, enten med hensyn til organisationen, processer, produkter, tjenester eller markeder, styrker konkurrenceevnen i økonomien som helhed. Processen giver samtidig forbrugerne fordele gennem et større udvalg og lavere priser.

iii. Iværksætterkultur frigør det personlige potentiale

Et arbejde er andet og mere end blot en måde at tjene penge på. Mennesker har andre kriterier for deres karrierevalg såsom sikkerhed, frihedsgrader, variation i opgaverne og interesse for arbejdet. Højere indtægtsniveauer kan tilskynde folk til at opfylde "vigtigere behov" såsom selvrealisering og uafhængighed ved at blive iværksættere. Ved den britiske husstandsundersøgelse fandt man, at ud over materielle bevæggrunde (penge og status) valgte folk at blive iværksættere for at realisere sig selv (frihed, uafhængighed og udfordringer).

For nogle mennesker, som ikke kan finde et almindeligt arbejde, der tilfredsstiller dem, kan beslutningen om at blive iværksætter være helt eller delvis baseret på en økonomisk nødvendighed. At blive iværksætter kan give disse mennesker udsigt til en forbedring af deres situation.

Jobtilfredsstillelsen hos iværksættere er højere end blandt ansatte. Ved en undersøgelse gav 33 % af de selvstændige uden ansatte og hele 45 % af de selvstændige med ansatte udtryk for at være meget tilfredse med deres arbejdsituation imod kun 27 % af ansatte.¹⁸

iv. Iværksætterkultur og samfundsinteresser

Iværksætterne er markedsøkonomiens drivkræfter, og deres præstationer giver samfundene velstand, arbejdspladser og valgmuligheder for forbrugerne. Som svar på befolkningens voksende forventninger vedrørende erhvervsaktiviteternes indvirkning på samfundet og miljøet har mange store virksomheder indført formelle strategier for Virksomhedernes Sociale Ansvar. Dette omfatter frivillig hensyntagen til samfunds- og miljøspørgsmål i deres

¹⁵ 350 000 ud af i alt 6 mio. amerikanske virksomheder med ansatte. "White Paper, Embracing innovation: entrepreneurship and American economic growth", National Commission on Entrepreneurship (NCOE) 2001.

¹⁶ F.eks. i "Entrepreneurship: A survey of the literature", D. Audretsch, oktober 2002, "Entrepreneurship: Determinants and policy in a European-US comparison", redigeret af Audretsch, Thurik, Verheul og Wennekers, 2002 og i årlige overvågningsrapporter fra GEM.

¹⁷ Se også "Fælles beretning om social inddragelse" Rådet for Den Europæiske Union, 15223/01 af 12.12.2001.

¹⁸ Tredje europæiske arbejdsmiljøundersøgelse 2000, Det Europæiske Institut for Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene.

erhvervstransaktioner og i deres samspil med interessenter, i erkendelse af, at en ansvarlig virksomhedsadfærd kan bidrage til virksomhedens succes. En sådan adfærd kan f.eks. indebære, at de forpligter sig til at producere på en miljøvenlig måde ("*økoeffektivitet*") eller til at respektere forbrugernes interesser samt til at drive virksomhed på en forbrugervenlig måde. SMV'er demonstrerer deres "ansvarlige iværksætterkultur" på en mere uformel måde, men de udgør strukturen og midtpunktet i mange samfund.¹⁹

Iværksætterkulturen kan også spille en positiv rolle i forbindelse med effektiv levering af sundheds-, uddannelses- og velfærdsydelser. Virksomhederne i den sociale økonomi tilskynder interessenterne til at deltage i forvaltningen og leveringen af sådanne tjenester, hvilket fremmer innovation og kundefokusering. En sådan fremgangsmåde kan supplere de offentlige ressourcer og føre til et bredere servicetilbud til forbrugerne.

C. Den Europæiske Unions mangler og potentiale på iværksætterområdet

Hvordan klarer Den Europæiske Union sig med hensyn til iværksætterkultur? For at besvare det spørgsmål skal vi ikke blot se på folks holdninger til iværksættere eller det faktiske antal iværksættere, men ligeledes på dynamikken i iværksætteraktiviteterne og iværksætternes resultater.²⁰

i. Måling af iværksætterkultur

Befolkningens præferencer for at være selvstændige

Europæerne foretrækker at være ansatte frem for at være selvstændige ifølge Eurobarometerundersøgelsen. I Sydeuropa, Irland og Det Forenede Kongerige er der en forholdsvis højere præference for at være selvstændig. Sammenlignet med EU-gennemsnittet på 45 % vil hele 67 % af amerikanerne foretrække at være selvstændige.²¹

Befolkningens engagement i iværksætterkulturen

Forekomsten af iværksættere, herunder selvstændige og virksomhedsejere, varierer kraftigt rundt om i Europa fra omkring 6 % i Danmark og Luxembourg til 13 % i Spanien, 15 % i Portugal og over 18 % i Grækenland og Italien. Dette skal sammenholdes med lidt over 10 % i USA.²²

Når man ser på deltagelsen i nye iværksætterinitiativer viste Eurobarometerundersøgelsen, at 4,5 % af EU-borgerne i øjeblikket er på vej til at starte virksomhed, har startet virksomhed eller har overtaget en inden for de sidste tre år, med variationer inden for EU fra over 6 % i Det Forenede Kongerige og Irland til mindre end 2 % i Frankrig. Med 13 % ligger denne

¹⁹ Kommissionens initiativer på dette område omfatter arbejdsdokumentet fra Kommissionens tjenestegrene om bæredygtig erhvervsudvikling, SEK(1999) 1729, Europa-Kommissionen, 25.10.1999, og "*Meddelelse fra Kommissionen om virksomhedernes sociale ansvar: Virksomhedernes bidrag til bæredygtig udvikling*", KOM(2002) 347 endelig, Europa-Kommissionen, 2.7.2002.

²⁰ En grundig analyse af faktorer, der påvirker erhvervsdynamikken, findes i "*Entrepreneurship: A survey of the literature*", David B. Audretsch, oktober 2002, og "*Business Demography in Europe*", Det Europæiske Observationscenter for SMV/No 5, Europa-Kommissionen, 2002.

²¹ Flash Eurobarometer 134 "*Entrepreneurship*", november 2002. Yderligere henvisninger til Eurobarometer vedrører 2002-udgaven, medmindre andet angives.

²² Iværksættere som en procentdel af arbejdsstyrken. Iværksættere defineres som ejere af anonyme selskaber og personlige selskaber, undtagen ulønnede familiemedlemmer, lønarbejdere, der driver en virksomhed som en sekundær aktivitet og virksomhedsejere i landbrugssektoren, "*COMParative Entrepreneurship data for International Analysis*" (Compendia 2000.1), EIM.

andel betydeligt højere i USA. Mere end dobbelt så mange europæere som amerikanere opgav forsøget på at starte virksomhed.

Iværksætterdynamik

Trods tal, der antyder en tilsvarende grad af "udskiftning" (tal for etablering og nedlæggelse af virksomheder) i nogle europæiske lande og USA, er iværksætterdynamikken mindre udpræget i Europa. De amerikanske virksomheder er i gennemsnit mindre ved etableringen end europæiske virksomheder, men (beskæftigelses)væksten blandt overlevende virksomheder i USA er langt højere i de første år efter etableringen. Iværksættere i USA afprøver tilsyneladende markedet ved at starte i det små, og hvis det går godt, udvider de hurtigt, mens mange forretningsidéer i Europa aldrig kommer ud på markedet, fordi deres levedygtighed bliver anfægtet, før de bliver afprøvet på markedet.²³ Eurobarometer viste rent faktisk, at 46 % af europæerne mente, at "*man ikke skal starte virksomhed, når der er risiko for, at det går galt*", imod kun 25 % af amerikanerne.

For at illustrere væksten inden for iværksætterdynamikken i USA kan det nævnes, at det tog 20 år at udskifte en tredjedel af de virksomheder, der var på Fortune 500-listen i 1960, mens det tog fire år for virksomhederne på listen i 1998. Derudover fandtes 8 af USA's 25 største virksomheder slet ikke i 1960, eller også var de kun meget små. I Europa var alle de største virksomheder i 1998 allerede store i 1960.²⁴

Jobskabelse

Trods bestræbelserne på at nedbringe en arbejdsløshed på 11 % først i 1990'erne, og selv om arbejdsløshedsprocenten varierer fra medlemsstat til medlemsstat, er en gennemsnitlig arbejdsløshed på 7,4 % stadig et alvorligt problem. I anden halvdel af 1990'erne kunne alle medlemsstaterne registrere et positivt årligt fødselstal for virksomheder,²⁵ men der er stadig mulighed for yderligere forbedringer. Europa har ikke udviklet så mange af de hurtigtvoksende, risikovillige virksomheder, der er en vigtig drivkraft for jobskabelsen. I løbet af de første år af 1990'erne blev 19 % af de mellemstore virksomheder i USA klassificeret som hurtigtvoksende sammenlignet med et gennemsnit på 4 % i seks EU-lande.²⁶

ii. Udfordringen for Europa

Befolkningens holdninger til og engagement i iværksætterkulturen varierer meget blandt EU's medlemsstater, og forskellene regionerne imellem er endnu større. I gennemsnit mangler Den Europæiske Union ikke virksomhedsejere. Men folks lyst til at udvikle nye iværksætteridéer i Den Europæiske Union kan blive større. Sammenlignet med USA er der mindre iværksætterdynamik i Den Europæiske Union. Europæerne involverer sig mindre end

²³ Analysen omfattede otte EU-medlemsstater, USA og Canada. "The role of policy and institutions for productivity and firm dynamics: Evidence from micro and industry data", arbejdsdokument nr. 329, Stefano Scarpetta et. al., ECO/WKP(2002)15, 23.4.2002.

²⁴ "Entrepreneurship in the Netherlands: Innovative entrepreneurship. New policy challenges", det nederlandske økonomiministerium og EIM, Nederlandene, 2002, og "White Paper, Embracing innovation: entrepreneurship and American economic growth", National Commission on Entrepreneurship (NCOE) 2001.

²⁵ "Business Demography in Europe", Det Europæiske Observationscenter for SMV/No 5, Europa-Kommissionen, 2002.

²⁶ Definition: Hurtigtvoksende virksomheder, der fordobler deres omsætning mellem referenceperioderne (Europa 90-93, USA 91-94), som en procentdel af de mellemstore virksomheder. "An international comparison of hypergrowth enterprises", EIM Small Business Research and Consultancy, i "Fostering Entrepreneurship in Europe, the UNICE Benchmarking Report", 1999.

amerikanerne i nye iværksætteraktiviteter, og europæiske virksomheder vokser ikke så meget som i USA.

Den konstant høje arbejdsløshed i Den Europæiske Union, igen et mere presserende problem for nogle medlemsstater end andre, viser, at der skal gøres en indsats for at udnytte jobskabelsespotentialet i iværksætteraktiviteterne bedre. Ud over at tilskynde til nye iværksætteridéer skal man frigøre vækspotentialet i de eksisterende virksomheder i Den Europæiske Union. De er kernen i EU's økonomi og skaber kontinuitet, arbejdspladser og værdifulde erfaringer. Ud af ca. 20 mio. SMV'er i Europa erklærer omkring 30 %, at vækst er deres hovedambition²⁷.

Udfordringen for Den Europæiske Union består i at identificere nøgelfaktorerne for etableringen af et klima, hvor iværksætterinitiativ og erhvervsaktivitet trives. Gennem politiske foranstaltninger skal man søge at højne iværksætterkulturen i EU ved at anvende den mest hensigtsmæssige metode til at frembringe flere iværksættere og skabe vækst i flere virksomheder.

III. POLITISKE MULIGHEDER FOR IVÆRKSÆTTERKULTUREN

Ad politisk vej kan man bidrage til at højne iværksætterkulturen. I GEM-rapporten bemærkes det, at uanset de makroøkonomiske forholds indflydelse på iværksættelniveauet, lå det de observerede lande imellem mere eller mindre i samme rækkefølge, hvilket tyder på, at vedvarende nationale forhold også har en vis betydning.

Den Europæiske Union har allerede indført en strategi for vækst- og stabilitetsorienterede makroøkonomiske politikker, hvilket er en forudsætning for at skabe et klima, der er fremmende for iværksætterinitiativer. Rådet udsender årlige "*Overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker*", hvori man kommenterer medlemsstaternes nationale politikker. I 2002 anbefalede man i retningslinjerne at fremme iværksætterkulturen, f.eks. gennem skatte- og afgiftsmæssige og lovgivningsmæssige rammer for nye og eksisterende virksomheder, reformer af konkurslovgivningen samt udvikling af effektive finansielle markeder.²⁸

Ud over de økonomiske muligheder er mange andre faktorer bestemmende for beslutningen om at etablere virksomhed eller for iværksætterens ambition om at tage en risiko eller udvide. Flere økonomiske muligheder fører ikke automatisk til flere iværksættere. Det afhænger også af folks præferencer, evner og mulige alternativer. Selv når folk overvejer at blive iværksættere, vejer de fordele og ulemper ved iværksætertilværelsen imod de fordele og den sikkerhed, de må give afkald på.

En samlet metode til fremme af iværksætterkulturen skal fungere på tre niveauer - individ, virksomhed og samfund.

- For at motivere **individer** til at blive iværksættere skal de gøres opmærksom på selve "iværksætter"-begrebet, og det skal fremstilles som en tilstrækkeligt attraktiv valgmulighed. De skal udstyres med de rette færdigheder, så de kan omsætte deres ambitioner til vellykkede projekter.

²⁷ De 20 mio. virksomheder ligger i EU, EØS og Schweiz. Jf. Det Europæiske Observationscenter for SMV/No 1 - Highlights from the 2001 Survey, Europa-Kommissionen, 2001.

²⁸ Rådets henstilling 2002/549/EF af 21. juni 2002 om overordnede retningslinjer for medlemsstaternes og Fællesskabets økonomiske politikker, EFT L 182 af 11.7.2002.

- Hvis iværksætterprojekter skal udvikle sig til sunde **virksomheder**, er det vigtigt, at der er gode rammebetingelser til stede. De skal give virksomhederne mulighed for at udvikle sig og vokse og ikke forringe exitmulighederne uforholdsmæssigt.
- Iværksætteraktivitetsniveauet afhænger af en positiv holdning til iværksættere i **samfundet**. Iværksætteres succes skal værdsættes, og stemplingen i tilfælde af fiasko skal gøres mindre dramatisk.

Iværksætterpolitik sigter mod at styrke iværksætternes livskraft ved at motivere iværksætterne og udstyre dem med de nødvendige færdigheder. Et miljø med opbakning til erhvervslivet er nøglen til at få folk til at starte, lukke og overtage virksomheder og få dem til at trives og overleve.

A. Hvad kræver det at udvikle flere iværksættere?

i. Adgangshindringer

Trods de seneste forbedringer betragter europæerne stadig administrative barrierer som en alvorlig hindring for start af virksomhed. Nystartede virksomheder har svært ved at få den startkapital og kapital til den første periode, som de har brug for. En fordeling af risikoen mellem den offentlige og den private sektor kan bidrage til at tilvejebringe flere finansieringsmuligheder.

Da europæerne i forbindelse med Eurobarometer-undersøgelsen blev bedt om at fremkomme med deres syn på barrierer ved start af virksomhed, sagde 69 %, at de eksisterende administrative procedurer var komplicerede, og 76 % gjorde opmærksom på manglende adgang til finansiering.

Man har allerede sat fokus på de administrative procedurer for oprettelse af virksomhed. I en benchmarkingundersøgelse observerede Kommissionen en positiv tendens med hensyn til den tid, det kræver at starte virksomhed.²⁹ Der bruges i gennemsnit 12 arbejdsdage på at oprette en personligt ejet virksomhed og 24 dage for et anpartsselskab; disse tal er konstant faldende. Men nogle medlemsstater har lang vej endnu med hensyn til at reducere tidsforbrug og omkostninger ved etablering af virksomhed for at nærme sig de europæiske benchmarks. Der er mulighed for yderligere forbedringer med hensyn til forskellige procedurer, kontaktpunkter, krævede formularer, licenser og tilladelser samt omkostninger.

Kvikskranke for oprettelse af virksomhed

I Portugal har der siden 1997 eksisteret centre for virksomhedsformaliteter, der skal lette registreringen af nye virksomheder. På disse centre samles repræsentanter for alle de offentlige instanser, der har ansvaret for de forskellige formaliteter i forbindelse med registrering af nye virksomheder (f.eks. vedrørende stiftelsesoverenskomst eller erhvervs- og socialsikringsregistre). Kommende iværksættere kan få rådgivning fra en hjælpetjeneste, der er placeret i samme center. Samtidig har man forenklet procedurerne. Resultatet er, at den tid, det tager at etablere virksomhed, er faldet med helt op til 80 % sammenlignet med midt i 1990'erne, og Portugal satser på en yderligere 50 % reduktion i 2003.

Adgangen til finansiering er fortsat en stor hindring for nye iværksættere: De har svært ved at garantere banklån eller finde risikokapital. Banker ønsker beviser på gode resultater og

²⁹ "Benchmarking the administration of Start-ups", Europa-Kommissionen, januar 2002.

sikkerhedsstillelse - hvilket nye virksomheder, især virksomheder, der udvikler videnbaserede aktiviteter, normalt ikke kan fremvise. Nystartede virksomheder oplever også store problemer med at få dækket deres behov for driftskapital.

Ud over banklån bør nystartede virksomheder have lettere adgang til alternative finansieringskilder. Ud over risikokapital bør potentialet i uformelle investeringer, f.eks. fra familie, venner eller "business angels", undersøges yderligere. I GEM-undersøgelsen fandt man, at den uformelle støtte til nystartede virksomheder var fem gange så høj som andelen af indenlandsk risikokapital, og mens andelen af risikokapital faldt kraftigt mellem 2000 og 2001, var den uformelle støtte mere stabil. For at øge deres interesser i risikobetonede virksomheder har private investorer givet udtryk for, at der er behov for incitamenter som f.eks. skattefritagelser.

Risikodeling mellem banker og investorer i den private sektor og offentlige finansieringsinstitutter, der har specialiseret sig i SMV'er, eller gennem gensidige garantiselskaber er en effektiv metode til at supplere de knappe offentlige midler og har vist sig at være velegnet med henblik på at øge finansieringen til nystartede virksomheder.

ii. Risiko og belønning

I Europa opvejes risikoen ved at være iværksætter ikke i tilstrækkelig grad af udsigten til belønning. Dette kræver en justering af balancen mellem de forskellige risici og belønningen ved at være iværksætter.

Hvis projektet slår fejl, stemples iværksætteren som en fiasko. Da man i forbindelse med Eurobarometer-undersøgelsen bad europæerne pege på deres største bekymring vedrørende risikoen ved iværksætterprojekter, nævnte de især risikoen for konkurs og for at miste deres personlige ejendom. Ud over den sociale stempling har en personlig konkurs alvorlige juridiske konsekvenser. Afviklingen af gælden kan tage mange år, fallenter kan miste deres ejendom og blive underlagt forskellige restriktioner. Sådanne konsekvenser er berettigede i tilfælde af svig eller uærlighed, men konkurser er et indbygget aspekt ved økonomisk aktivitet, og en del af iværksætterne går konkurs, fordi de ikke kan konkurrere på markedet. Konkurslovgivningen kan revideres med henblik på at reducere hindringerne for, at ærlige iværksættere kan starte på ny. Dette må naturligvis ikke medføre uforholdsmæssige konsekvenser for kreditorernes interesser, hvilket vil kunne øge deres tilbageholdenhed over for at investere i små og nye projekter.

Konkurslovgivning

Belgien har tilpasset sin konkurslovgivning med henblik på at give iværksættere mulighed for at forsøge at redde deres virksomheder, når de står over for forbigående problemer, og på at afvikle ikke-levedygtige virksomheder hurtigst muligt. Domstolene kan erklære, at redelige iværksættere, der er gået konkurs, er "undskyldt" og give dem mulighed for at starte på en frisk i erhvervslivet.

Folk ville sandsynligvis være mere villige til at acceptere risikoen som iværksætter, hvis den opvejedes af udsigten til belønning, hvis projektet bliver en succes. På det seneste har man kunnet iagttage en tendens til at sænke skatteniveauet for selvstændige og mindre virksomheder i Den Europæiske Union, og der tages skridt til at lempe skattebyrden for

potentielle selvstændige. Alligevel er disse skattesatser fortsat høje i nogle medlemsstater³⁰, hvilket hæmmer iværksætternes muligheder for at skabe og bevare deres velstand. Når man bliver selvstændig, er man ofte tvunget til at vælge en ringere social beskyttelse. Et socialt sikringssystem, der er skræddersyet til iværksætternes behov, kan gøre det mere attraktivt at blive iværksætter.

Sænkning af omkostningerne ved at blive iværksætter

Den franske regering har til hensigt at lette overgangen fra at være ansat til at være iværksætter. Denne foranstaltning, som er et led i et omfattende initiativ, der skal øge antallet af nye virksomheder, omfatter tiltag, der skal reducere hindringerne for ansatte, der ønsker at starte virksomhed, enten alene eller sammen med deres arbejdsgiver. Den vil også føre til afskaffelsen af diskriminerende skatter og sociale afgifter på vordende iværksættere, der stadig har status som ansatte.

Mere end dobbelt så mange europæere foretrækker at starte en virksomhed frem for at overtage en eksisterende.³¹ Men at overtage en virksomhed kan være et attraktivt alternativ med en mindre grad af risiko. I Østrig overlever 96 % af de vellykkede virksomhedsoverdragelser f.eks. de første fem år efter overdragelsen imod 75 % af de nystartede virksomheder.³² Omkring en tredjedel af virksomhederne i Den Europæiske Union ventes at få behov for nye ejere inden for de kommende 10 år, enten på grund af pensionering eller af andre grunde. Dette vil skabe mange muligheder for at overtage eksisterende virksomheder.

iii. Fremme af kapacitet og færdigheder

Uddannelse bør bidrage til at fremme iværksætterkulturen ved at styrke den rette tankegang, bevidstheden om karrieremuligheder som iværksætter samt kvalifikationer.

Eurobarometer-undersøgelsen viste, at 37 % af europæerne overvejer eller har overvejet at blive iværksættere, men kun 15 % har gjort deres planer til virkelighed. Undersøgelser synes at bekræfte, at kendskab til, hvordan man starter virksomhed, øger sandsynligheden for, at man bliver iværksætter. Respondenter i Eurobarometer-undersøgelsen med selvstændige forældre viste sig at være mere "iværksætter-orienterede" end respondenter, hvis forældre var ansat. Ved GEM-undersøgelsen fandt man, at mennesker, der har tillid til egne kvalifikationer og erfaringer, har mellem to og syv gange så stor sandsynlighed for at blive involveret i etablering eller drift af ny virksomhed; for mennesker, der kender nogen, der har startet virksomhed for nylig, er sandsynligheden mellem tre og fire gange så høj. Ved den britiske husstandsundersøgelse fandt man, at mennesker, der tidligere har været vidne til iværksætteraktiviteter (gennem venner, familie eller uddannelse), med større sandsynlighed vil overveje at starte virksomhed. Uddannelsessystemet kan levere både kvalifikationer og eksponering som et bidrag til at fremme iværksætterkulturen.

En virtuel virksomhed på skolen

Virtuelle virksomheder bruges som undervisningsmiddel for studerende på Sivitanidios' tekniske skole i Athen i Grækenland. De studerendes tid er fordelt mellem teoretiske kurser

³⁰ "Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Udkast til Fælles Rapport om Beskæftigelsen", KOM(2002) 621 endelig af 13.11.2002.

³¹ Flash Eurobarometer 107 'Entrepreneurship', november 2001.

³² "Business transfers and successions in Austria", det østrigske institut for forskning i små virksomheder, 2002.

og drift af en virtuel virksomhed. Programmet vil blive udvidet til alle tekniske skoler på grund af de meget positive resultater. Læseplanen er ligeledes blevet suppleret med et kursus i iværksætterkultur, som kommer til at omfatte iværksætterteori og praktisk vejledning i udarbejdelsen af forretningsplaner. Kontaktpersoner vil sikre, at de studerende får rådgivning og støtte vedrørende deres karrieremuligheder som iværksættere.

Start af virksomhed kræver dynamik, kreativitet og vedholdenhed, mens udviklingen af en virksomhed gradvis kræver mere ledelsesbetonede færdigheder som dygtighed, effektivitet og troværdighed. Eftersom både personlighed og ledelsesfærdigheder er nøgleelementer for at få succes, skal der fra et tidligt tidspunkt undervises i de personlige færdigheder, der er relevante for iværksættere, og de skal fastholdes op til universitetsniveau, hvor der kan sættes fokus på udvikling af lederevner.³³ Kommissionen fandt, at de fleste medlemsstater i forskellig grad nu lægger vægt på at prioritere undervisningen i iværksætterkultur i deres uddannelsessystemer.³⁴

På universiteterne skal iværksætteruddannelserne ikke være forbeholdt MBA-studerende, men også være tilgængelige for studerende på andre områder. På tekniske universiteter kan iværksætteruddannelser f.eks. bidrage til at bringe iværksætterpotentiale og teknologisk potentiale sammen. Iværksætteruddannelse kombineret med offentlige forskningsprogrammer rummer alle ingredienser, så man kan kombinere avanceret videnskab med markedsføring af resultaterne.

Støtte til nye iværksættere inden for de højere læreanstalter

Enterprise Ireland gennemfører en strategi for udvikling af nystartede virksomheder med stort vækstpotentiale gennem en fokuseret støttepakke, der sigter mod at øge antallet og intensiteten af nye virksomheder inden for de højere læreanstalter. Programmet er et led i den irske regionale vækststrategi og omfatter et etårigt "udklæknings"-program for kandidater, der ønsker at starte virksomhed, hvor der ydes praktisk og ledelsesmæssig støtte. Under Campus Company-programmet kan akademikere opnå økonomisk støtte til at omsætte deres forskningsresultater til forretningsmæssig virkelighed.

Erhvervsinkubatorer er en effektiv metode til levering af støtte til nye iværksættere. Virksomheder i inkubatorer har større chance for overlevelse end virksomheder udenfor, og inkubatorer er et omkostningseffektivt instrument til fremme af det offentliges politiske målsætninger. Denne succes forklarer, hvorfor deres antal stiger kraftigt; der findes nu over 850 erhvervsinkubatorer i Den Europæiske Union.³⁵

iv. At gøre iværksætterkulturen tilgængelig for alle medlemmer af samfundet

Iværksætterkulturen bør fremmes overalt med særligt fokus på kvinder og andre underrepræsenterede grupper. Etniske mindretal udviser stor flair for iværksætterkulturen og et endnu større potentiale. De tilgængelige erhvervsfremmetjenester synes at reagere mindre hensigtsmæssigt på deres specifikke behov.

³³ Undersøgelse fra universitetet i Nijmegen, april 2000 i "De succesfulde iværksættere", Ministerie van Economische Zaken en de Nederlandse Vereniging van Participatiemaatschappijen, Den Haag, Nederlandene, november 2001.

³⁴ Best-projektet "Iværksætteruddannelse", Europa-Kommissionen, 2002.

³⁵ "Benchmarking of Business Incubators", Europa-Kommissionen, februar 2002.

Antallet af kvindelige iværksættere i Europa er betydeligt lavere end antallet af mandlige, med variationer i andelen af selvstændige kvinder de enkelte EU lande imellem fra 16 % i Irland til 40 % i Portugal.³⁶ Kvindelige iværksættere står over for de samme problemer, som alle andre iværksættere, men i visse tilfælde synes problemerne, f.eks. adgang til kapital, at være større for dem. Kvinder mangler ofte også den nødvendige selvtillid og de nødvendige kvalifikationer til at etablere og drive en virksomhed med succes. Dette har en række forskellige årsager, herunder valget af erhvervsaktivitet, manglende informationer, oplevelse af diskriminering, manglende netværk eller problemer med at kombinere arbejdet med de familiemæssige forpligtelser.³⁷

Kommissionen har støttet udveksling af god praksis om politikker til fremme af iværksætterkulturen blandt kvinder gennem "WES Netværket", der består af embedsmænd med ansvar for støtte til kvindelige iværksættere.³⁸

Kvindelige konsulenter til kvindelige iværksættere

NUTEK i Sverige startede projektet Business Consultants for Women, hvor kvindelige konsulenter yder rådgivning og ikke-økonomisk bistand til kvindelige iværksættere. Dette er i tråd med oplysninger, der viser, at mange kvinder foretrækker at henvende sig til andre kvinder for at få råd i forbindelse med virksomhedsdrift. Konsulenterne rådgiver om erhvervsspørgsmål og andre spørgsmål, f.eks. hvordan man kombinerer sit familieliv med det at drive virksomhed. NUTEK tilbyder uddannelse og erfaringsudveksling til konsulenterne.

Virksomheder drevet af etniske mindretal i Europa kendetegnes af en stærk iværksætterevne og et stort potentiale. Etniske iværksættere er en heterogen gruppe hvad angår sprog, socioøkonomisk stilling og kultur, hvilket afspejles i arten af deres forretningsaktiviteter. En stor del er koncentreret inden for aktiviteter med lave adgangskrav og har svært ved at bryde ud af disse. De etniske iværksættere står normalt over for de samme problemer som alle andre iværksættere, men de har tilsyneladende mindre gavn af offentlige erhvervsfremmetjenester end gennemsnittet og deltager ikke i så stort omfang i erhvervsorganisationer.³⁹

Der er fremsat forslag om et europæisk netværk af etniske iværksættere med henblik på at lette udvekslingen af erfaringer blandt disse og foreslå løsninger på de konstaterede problemer.⁴⁰ I forbindelse med sin immigrationspolitik har Kommissionen fremsat to forslag til direktiver, der skal bidrage til at gøre det lettere for iværksættere fra tredjelande at starte egen virksomhed.⁴¹

³⁶ Årlig arbejdsstyrkestatistik, Europa-Kommissionen, 2001.

³⁷ Best-projektet "Promoting entrepreneurship amongst women" og undersøgelsen "Young Entrepreneurs, Women Entrepreneurs, Co-Entrepreneurs and Ethnic Minority Entrepreneurs in the European Union and Central and Eastern Europe", Europa-Kommissionen, juli 2000.

³⁸ Yderligere oplysninger findes på <http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/wes.htm>.

³⁹ "Young Entrepreneurs, Women Entrepreneurs, Co-Entrepreneurs and Ethnic Minority Entrepreneurs in the European Union and Central and Eastern Europe", Europa-Kommissionen, juli 2000.

⁴⁰ Dette forslag udsprang af et seminar om etniske iværksættere med deltagelse af akademikere, politikere og erhvervsorganisationer. Det blev afholdt af Europa-Kommissionen i juni 2002.

⁴¹ "Forslag til Rådets direktiv om betingelserne for tredjelandsstatsborgeres indrejse og ophold med henblik på beskæftigelse som lønmodtagere og udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed", KOM(2001) 386 endelig af 11.7.2001, "Forslag til Rådets direktiv om tredjelandsstatsborgeres status som fastboende udlænding", KOM(2001) 127 endelig udg. af 13.3.2001.

B Hvordan kan virksomhederne geares til vækst?

Iværksættere står over for mange forhindringer. Opfyldelse af administrative bestemmelser og de dermed forbundne udgifter er fortsat en betydelig byrde. Adgang til kvalificeret arbejdskraft, graden af fleksibilitet på arbejdsmarkedet og hensigtsmæssig finansiering er også bestemmende for virksomhedernes resultater.⁴² Desuden skal virksomhederne have hjælp til at udnytte mulighederne på det indre marked bedst muligt og til at innovere.

i. Det lovgivningsmæssige miljø

Trods den stadige indsats for at gennemføre forbedringer peger iværksætterne stadig på bureaukratiet som en stor forhindring for virksomhedsdrift, navnlig for virksomheder, der ønsker at operere og vokse inden for det indre marked.

Lovgivningen er normalt ikke differentieret i henhold til virksomhedsstørrelse og rammer derfor ofte mindre virksomheder uforholdsmæssigt hårdt. De offentlige myndigheder skal tilskyndes til at "tænke småt først" og gøre reglerne så enkle og hensigtsmæssige som muligt. For at mindske den administrative byrde har en række medlemsstater indført undtagelser for SMV'er eller oprettet administrative tjenester for at støtte dem. Information og støtte kan hjælpe iværksætterne med at håndtere bureaukratiet.

LetLøn

Danmark har indført et nyt system til lønindberetning. Ved at tilmelde sig LetLøn, en ordning, som er frivillig og gratis, kan arbejdsgiverne nøjes med at indsende oplysninger om løn og ansatte til et enkelt sted. Oplysningerne sendes derefter videre til alle relevante myndigheder. LetLøn er en del af "E-administration"-initiativet, som også omfatter www.indberetning.dk, hvor alle de formularer fra offentlige myndigheder, der er relevante for virksomhederne, indsamles elektronisk, og Webreg, hvor man kan registrere nye virksomheder med begrænset hæftelse online. Registrering via Webreg gøres juridisk bindende ved hjælp af digitale signaturer.

Virtuel hjælp med administrative procedurer

Østrig har oprettet et websted (www.help-business.gv.at), hvor iværksættere tilbydes konkrete oplysninger om administrative procedurer. Alle procedurer, der kan gennemføres online, er tilgængelige via et enkelt administrativt værktøj (@mtsweg online). Iværksætterne kan udfylde deres indberetninger vedrørende kommuneskat med et værktøj ved navn HELP, hvorefter oplysningerne sendes til den kompetente myndighed. Webstedet indeholder også omfattende oplysninger om forskellige aspekter af virksomhedsdrift, lige fra "registrering af ansatte" til "ferie".

Efter en undersøgelse blandt europæiske virksomheder vedrørende kvaliteten af deres administrative miljø skønnede Kommissionen, at der kan spares 50 mia. EUR ved at indføre lovgivning af bedre kvalitet.⁴³ Kommissionen er fast besluttet på at forbedre lovgivningens kvalitet⁴⁴ og har derfor taget en række initiativer på EU-plan, herunder en handlingsplan for

⁴² Det Europæiske Observationscenter for SMV/No 1 "Highlights from the 2001 Survey", Europa-Kommissionen, 2001, "European Business Survey", Grant Thornton, 2002; og "Business Views on Red Tape", OECD, 2002.

⁴³ "Resultattavlen for det indre marked", Nr. 9, Europa-Kommissionen, 19.11.2001.

⁴⁴ "Nye styreform i EU - En hvidbog", KOM(2001) 428 endelig af 25.7.2001.

bedre lovgivning, minimumsstandarder for høring vedrørende nye politikker og en systematisk metode til konsekvensvurdering.⁴⁵ Kommissionen er også i færd med at udvikle mekanismer til høring af virksomhederne under initiativet om interaktiv politikudformning og har oprettet en platform, hvor medlemsstaterne kan udveksle synspunkter om deres egne systemer for erhvervsconsekvensvurderinger.⁴⁶

I 2002 udnævnte man inden for Kommissionen en repræsentant for SMV-aktiviteter, der skal fungere som et aktivt bindeled til erhvervslivet og sikre, at SMV'ernes interesser identificeres og tages i betragtning inden for alle relevante tjenestegrene i Kommissionen. Tilsvarende initiativer er taget i nogle af medlemsstaterne.

Det indre marked har medført en betydelig reduktion af hindringerne for virksomhedsdrift i Den Europæiske Union. Unionen har fortsat gjort store fremskridt med udvidelsen af det indre marked (f.eks. inden for den finansielle sektor),⁴⁷ men der findes stadig en kløft mellem visionen om en integreret europæisk økonomi og den virkelighed, som leverandører og brugere oplever. I strategien for det indre marked,⁴⁸ et femårigt program, fokuserer man på de områder, hvor der er størst behov for fremskridt såsom intellektuel ejendomsret, regler for offentlige indkøb samt hindringer for levering af tjenesteydelser.⁴⁹ De europæiske iværksættere har interesse i en yderligere harmonisering for at styrke forbrugerbeskyttelsen,⁵⁰ idet grænseoverskridende erhvervsaktiviteter vil have fordel af et indre marked, der er attraktivt for forbrugerne.

ii. Beskatning

Hensigtsmæssige foranstaltninger på skatte- og afgiftsområdet kan bidrage til virksomhedernes udvikling, vækst og overlevelse.

Skattesystemets struktur, herunder indkomst- og virksomhedsskat, beskatning af arbejdskraft og moms, påvirker virksomhedernes muligheder for at blive større. Skattesystemernes kompleksitet er i sig selv en administrativ byrde for iværksætterne. Kommissionen har identificeret en række skatte- og afgiftsmæssige hindringer for grænseoverskridende aktiviteter på det indre marked og har fremhævet en række løsninger, som nu undersøges nærmere.⁵¹

⁴⁵ Meddelelser fra Kommissionen "Styreformer i EU: Bedre lovgivning", KOM(2002) 275 endelig, "Konsekvensanalyse", KOM(2002) 276 endelig, "Høringsdokument: mod en stærkere hørings- og dialogkultur - Forslag til generelle principper og minimumsstandarder ved Kommissionens høring af interesserede parter", KOM(2002) 277 endelig, "Handlingsplan: bedre og enklere lovgivningsmæssige rammer", KOM(2002) 278 endelig af 5.6.2002.

⁴⁶ Interactive Policy Making Initiative (interaktiv politikudformning), IPM C (2001) 1014. Endelig rapport fra pilotprojektet om erhvervsconsekvensanalyse, marts 2002.

⁴⁷ "Meddelelse fra Kommissionen, Risikovillig kapital: en nøgle til jobskabelse i Den Europæiske Union", SEK(1998) 552 af 31.3.1998; "Meddelelse fra Kommissionen, Etablering af en ramme for finansielle tjenesteydelser: en handlingsplan", KOM(1999) 232 endelig udg. af 11.5.1999.

⁴⁸ "Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget, Evaluering af strategien for det indre marked - 2002 Indfrielse af løfterne", KOM(2002) 171 endelig af 11.4.2002.

⁴⁹ Rapporten fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet - Status over det indre marked for tjenester", KOM(2002) 441 endelig, viser, at der findes en stor leverings-"kløft" for tjenesteydelser.

⁵⁰ Eurobarometer 57.2 Flash Eurobarometer 128 "Public opinion in Europe: Views on business-to-consumer cross-border trade", 14.11.2002.

⁵¹ "Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet og Det Økonomiske og Sociale Udvalg - På vej mod et indre marked uden skattemæssige hindringer", KOM(2001) 582 endelig af 23.10.2001, Kommissionens interne arbejdsdokument om "Selskabsbeskatningen i det indre marked", SEK(2001) 1681 af 23.10.2001.

Når marginals-katten på indkomster stiger, er der tendens til, at iværksætterne udvider deres virksomheder langsommere, investerer mindre og ansætter færre medarbejdere.⁵² Niveauet af skatten på arbejdskraft kan også påvirke virksomhedernes beslutninger om at ansætte medarbejdere. Skattereformer har i de senere år bidraget til en tydelig tendens i retning af en lavere skattebyrde i Den Europæiske Union, selv om skatten på arbejdskraft fortsat er høj i en række medlemsstater.⁵³

Med hensyn til nationale aktiviteter har Kommissionen fremsat henstillinger⁵⁴, der specifikt vedrører SMV'er, for at fremme overdragelse af virksomheder, f.eks. gennem fritagelse for registreringsafgifter eller udsættelse af betaling, men der er kun sket begrænsede fremskridt. Den skattemæssige behandling af virksomhedsoverdragelser har særlig betydning for familievirksomheder, som udgør en betydelig del af Europas virksomheder. Pensionering og arveoverdragelse kan hæmmes af u hensigtsmæssige eller komplicerede skattebestemmelser. De kan i værste fald betyde en umiddelbar lukning af sådanne virksomheder eller skade virksomhedens fremtidige overlevelse.

Sænkning af arve- og gaveafgifter

I Spanien kan der i visse tilfælde indrømmes et 95 % nedslag i det skattepligtige beløb ved overdragelse på grund af dødsfald eller mellem levende personer af en enkeltmandsvirksomhed, et interessentskab eller andele i selskaber under forudsætning af, at donatoren beholder det overdragede i 10 år og er berettiget til fritagelse for arveafgift i samme tidsrum (sidstnævnte gælder kun ved overdragelse mellem levende personer).

iii. Adgang til kvalificeret arbejdskraft

Flaskehalse på arbejdsmarkedet skaber hindringer for væksten, og der er behov for en intensivering af bestræbelserne på at udvikle arbejdstagernes kvalifikationer.

Selv om arbejdsløsheden fortsat er en stor udfordring for Den Europæiske Union, har man i de senere år også oplevet stigende vanskeligheder med at rekruttere medarbejdere i nogle regioner og sektorer. Sidst i 1990'erne gik de fleste nye arbejdspladser til mellem- til højt kvalificerede arbejdstagere, mens beskæftigelsen for arbejdstagere med et lavt færdighedsniveau faldt. Væksten i efterspørgslen efter højt kvalificerede arbejdstagere har overhalet væksten i udbuddet.⁵⁵ Rådet har understreget behovet for at sikre, at arbejdsstyrkens kvalifikationer svarer til den økonomiske og teknologiske udvikling.⁵⁶ Livslang læring er et effektivt middel til opbygning af sådanne færdigheder. I dag deltager mange europæere i livslang læring, men det sker i varierende udstrækning.⁵⁷ Andre flaskehalse, der påvirker arbejdsmarkedets fleksibilitet, skal ligeledes tages op.

⁵² "Economic policy and the start-up, survival and growth of entrepreneurial ventures", Holtz-Eakin & Rosen, udarbejdet for Small Business Administration, Washington DC, maj 2001.

⁵³ "Meddelelse fra Kommissionen til Rådet: Udkast til Fælles Rapport om Beskæftigelsen", KOM(2002) 621 endelig af 13.11.2002.

⁵⁴ "Kommissionens henstilling 94/1069/EF af 7. december 1994 vedrørende overdragelse af små og mellemstore virksomheder", EFT L 385 af 31.12.1994.

⁵⁵ Arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene, "European Competitiveness Report", SEK(2002) 528 af 21.5.2002.

⁵⁶ "Uddannelsessystemernes konkrete fremtidige mål", Rådet for Den Europæiske Union, 5980/01 EDUC 23, 14.2.2001.

⁵⁷ Procentdel af befolkningen mellem 25 og 64 år, der havde deltaget i uddannelse i de fire uger forud for undersøgelsen, varierer fra 20 % i Det Forenede Kongerige til kun omkring 5 % i flere EU-medlemsstater, 'Strukturelle indikatorer', Eurostat 2002.

Virksomhederne reagerer allerede på kvalifikationskløften, f.eks. ved at tilbyde deres medarbejdere formel eller uformel uddannelse. Ved en undersøgelse gav 46 % af respondenterne udtryk for, at de ville overveje at ansætte (flere) medarbejdere fra andre lande, navnlig til faglærte stillinger. Blandt de største hindringer nævnes sprogfærdigheder, arbejdstilladelser og administrative komplikationer. Næsten alle virksomheder i EU forventede, at udvidelsen vil få en positiv eller neutral indvirkning på virksomhedens muligheder for at skaffe arbejdskraft.⁵⁸

Kommissionen vedtog i 2002 en handlingsplan vedrørende kvalifikationer og mobilitet med henblik på at forbedre den erhvervsmæssige og geografiske mobilitet.⁵⁹ I 2001 vedtog Kommissionen et forslag om at lette ansættelse af borgere fra tredjelande, når der findes et bevisligt økonomisk behov for arbejdskraft inden for en bestemt branche eller sektor, der ikke kan opfyldes inden for Den Europæiske Union (f.eks. ved at samle opholds- og arbejdstilladelser til en enkelt tilladelse).⁶⁰

Incitamenter til forvaltning af virksomheder

Den britiske regering skaber incitamenter for at hjælpe små højrisiko-virksomheder med at rekruttere og fastholde de medarbejdere, de behøver for at kunne udnytte deres vækstpotentiale. Denne ordning giver virksomhederne mulighed for at udstede skattebegunstigede aktieoptioner til deres nøglemedarbejdere.

iv. Adgang til finansiering

Adgangen til finansiering er uundværlig for væksten, men mange SMV'er har problemer, fordi markedet for risikokapital er underudviklet og bankerne i stigende omfang undgår risikoprægede udlån.

Omkring 20 % af de små virksomheder melder om problemer med at skaffe langfristet finansiering.⁶¹ Trods forskelle medlemsstaterne imellem udgør lån fortsat hovedparten af SMV-finansieringen i Den Europæiske Union. Bankerne bruger i stigende grad mekanismer til at risikovurdere SMV'erne, hvilket betyder, at låneomkostningerne tilpasses det risikoniveau, der er gældende for de enkelte SMV'er. Desuden betyder de høje faste omkostninger til små lån, at de ikke er attraktive for bankerne.

Europa bør fortsætte med at udvikle sine markeder for risikokapital som et alternativ til bankernes udlån. Amerikanske virksomheder har generelt en stærkere balance end de europæiske (med gennemsnitlig 50 % i egenkapital mod kun omkring 30 % i Europa). Selv om omkring 7 000 europæiske virksomheder modtog kapital i opstartsfasen eller til udvidelse

⁵⁸ Undersøgelsen omfattede Østrig, Belgien, Kroatien, Den Tjekkiske Republik, Danmark, Tyskland, Grækenland, Cypern, Ungarn, Island, Italien, Luxembourg, Portugal, Rumænien, Slovenien, Tyrkiet og Det Forenede Kongerige. "European Business Panel Survey 2002, Skills, mobility and training for competitiveness", Eurochambres, 2002.

⁵⁹ "Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget - Kommissionens aktionsplan vedrørende kvalifikationer og mobilitet", KOM(2002) 72 endelig af 13.2.2002.

⁶⁰ "Forslag til Rådets direktiv om betingelserne for tredjelandsstatsborgeres indrejse og ophold med henblik på beskæftigelse som lønmodtagere og udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed", KOM(2001) 386 endelig af 11.7.2001.

⁶¹ "European Business Survey, Grant Thornton, 2002".

fra risikokapitalfonde i 2001, var dette oftest højteknologiske virksomheder med høj vækstrate.⁶²

For at kunne fungere som katalysatorer for private investorer og øge udbuddet af garantier til SMV'er har offentlige institutioner udviklet programmer til støtte for SMV'er, der omfatter en række instrumenter lige fra mikrokreditter til risikokapital. På EU-niveau forvalter Den Europæiske Investeringsfond en række finansielle instrumenter under det flerårige program til fremme af initiativ og iværksætterånd.⁶³ Inden for strukturfondene har Kommissionen bedt medlemsstaterne give prioritet til finansieringen af risikokapital; dette har ført til en fordobling af denne form for finansiering under disse programmer.

Adgang til mikrolån

Finnvera, den offentlige finansieringsinstitution for SMV'er i Finland, har et program med mikrolån til eksisterende og nye mikrovirksomheder, hvorigennem man har finansieret investeringer, driftskapital og virksomhedsudvikling for 2 741 iværksættere for i alt 45,5 mio. EUR i 2001. Man dækker op til 75 % af det samlede finansieringsbehov. Lånene har en størrelse på mellem 3 400 og 35 000 EUR. Programmet kombinerer statslige garantier og garantier fra EU's Regionalfond imod tab, og indeholder et værktøj til vurdering af virksomheder, der har til formål at fremme en høj overlevelsesprocent blandt iværksættervirksomhederne.

Iværksætterne skal have hjælp til at overvinde deres modvilje mod at acceptere investorer udefra. Investorerne har brug for kvalitetsoplysninger om virksomhederne, som iværksætterne skal kunne levere.

v. *At hjælpe virksomhederne med at udnytte viden og internationale muligheder*

For at kunne høste fordel af det indre marked og klare udfordringen med den skærpede konkurrence skal iværksætterne tilskyndes til fornyelse og internationalisering. I den forbindelse skal de have adgang til viden, relevante kontakter, uddannelse og erhvervsfremmetjenester af høj kvalitet.

SMV'er mener, at det indre marked har ført til øget konkurrence, men også til nye muligheder for ekspansion.⁶⁴ Skærpet konkurrence får virksomhederne til løbende at udnytte viden og innovation. Virksomhederne kan innovere på forskellig vis, herunder gennem teknologisk udvikling, kvalitetsstyring, nye metoder til tilrettelæggelse af arbejdsgange og distributionskanaler, varemærker og design. Den menneskelige kapital er af central betydning for at skabe kreative eller nyskabende idéer. Virksomhederne kan have fordel af at kapitalisere den uformelle viden og de uformelle kompetencer og netværk, der findes hos deres egne medarbejdere. Dette kræver, at man tilskynder medarbejderne til at indtage en iværksætterholdning, hvilket kan opnås gennem tilbud om økonomisk deltagelse. Kommissionen vedtog for nylig en meddelelse om økonomisk deltagelse.⁶⁵ Iværksætterholdningen hos medarbejderne kan fremmes yderligere, når den økonomiske

⁶² "Annual survey of pan-European private equity and venture capital activities", EVCA Yearbook 2002.

⁶³ Rådets beslutning 2000/819/EF af 20. december 2000 om et flerårigt program til fremme af initiativ og iværksætterånd, navnlig for små og mellemstore virksomheder (SMV) (2001-2005).

⁶⁴ "European Business Survey, Grant Thornton, 2002".

⁶⁵ "Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget - Rammerne for fremme af lønmodtagernes andel i kapitalen", KOM(2002) 364 endelig af 5.7.2002.

deltagelse ledsages af, at medarbejderne opnår større indflydelse på virksomhedens beslutningsproces.⁶⁶

Industridistrikter

*Det økonomiske landskab i **Italien** er kendetegnet af et stort antal industridistrikter (klynger), som er grupper af små virksomheder, der er specialiserede inden for en enkelt sektor. I distrikterne er der både tale om konkurrence og samarbejde mellem virksomhederne med henblik på at styrke deres overordnede resultater. På nationalt plan findes der en lov om industridistrikter, mens støtten og politikken hovedsagelig iværksættes på regionalt plan (f.eks. Veneto, Lombardia, Emilia Romagna). For at øge deres kvalitet og effektivitet er en række distrikter organiseret i "Club dei Distretti Industriali", der omfatter 40 % af alle distrikter svarende til 30 000 virksomheder og 250 000 arbejdspladser. Klubben har til formål at udvikle et netværk blandt italienske og udenlandske industridistrikter med henblik på at udveksle oplysninger, fremme adgangen til forskning og repræsentere distrikternes interesser.*

SMV'erne skal have bedre muligheder for internationalisering. Mens omkring en tredjedel af SMV'erne i Det Europæiske Observationscenter for SMV's undersøgelse meldte om en stigning i deres internationale kontakter i løbet af de sidste fem år, fandt man ved European Business Survey, at der ikke er større sandsynlighed for, at de opererer på det større indre marked end for 10 år siden. SMV'erne foretrækker at operere selvstændigt, når de internationaliserer, men de benytter sig alligevel af rådgivning, gennem lokale og regionale netværk, fra andre, især store, internationale, virksomheder, personlige kontakter og formidlere.⁶⁷ Fremme af regionale netværk eller klynger kan ikke blot hjælpe iværksættere med at dele erfaringer vedrørende ekspansion, men også med at få adgang til viden, partnere og rådgivning.

Iværksætterne skal ajourføre og udvikle deres ledelsesfærdigheder for at holde sig foran i en økonomi i forandring, men lange arbejdsdage gør det vanskeligt for de fleste af dem at deltage i kurser. Alternative undervisningsværktøjer såsom fjernundervisning for ledere⁶⁸ eller mentorordninger, hvor iværksætterne kan lære af hinanden, bør undersøges nærmere. Ikt-baserede undervisningsværktøjer, der er skræddersyet til SMV'ernes behov, skal videreudvikles for at stimulere iværksætternes forståelse af og indførelsen af sådanne værktøjer.

For at kompensere for manglende personlig ekspertise inden for de stadig mere varierede kvalifikationer, der er nødvendige for at drive virksomhed, skal iværksætterne have adgang til erhvervsfremme af højeste kvalitet. I dag gør mindre end 20 % af de mindre virksomheder brug af offentlige erhvervsfremmetjenester.⁶⁹ Generelt skal sådanne tjenester udvikles yderligere med hensyn til kundefokusering, ikt-faciliteter og faglige standarder.⁷⁰

⁶⁶ "Shared modes of Compensation and Firm Performance: UK Evidence", Martin J. Conyon og Richard B. Freeman (LSE og Harvard).

⁶⁷ "Internationalisation of European SMEs", koordineret af Institut für Soziologie, Friedrich Schiller Universität Jena et al., april, 2002.

⁶⁸ Se også "A study and analysis of management training techniques for the Heads of SMEs", particularly using the ICTs", Europa-Kommissionen, december 2000.

⁶⁹ "Støttetjenester for mikro-, små- og enkeltmandsvirksomheder, endelig rapport", Europa-Kommissionen, juni 2002.

⁷⁰ "Kommissionens arbejdsdokument - Førsteklasses erhvervsfremme", SEK(2001) 1937, Europa-Kommissionen, 28.11.2001.

Kommissionen yder allerede økonomisk støtte gennem strukturfondene for at udvikle forskellige typer af erhvervsfremmetjenester.

vi. *Intrapreneurship og ventureprojekter inden for virksomheder*

"Intrapreneurship" og ventureprojekter inden for virksomheder er en effektiv metode til udvikling af iværksættermuligheder, der ellers ikke ville blive udnyttet.

Resultater af F&U eller innovation i store virksomheder, på universiteter eller forskningsinstitutter, som de ikke ønsker at udnytte selv, kan markedsføres gennem selvstændige virksomheder ("spin-offs"), der ledes af tidligere medarbejdere: en praksis, der betegnes "intrapreneurship". I Nederlandene har næsten en fjerdedel af de større virksomheder f.eks. hjulpet medarbejdere med at starte egen virksomhed inden for de sidste fem år. Selv om de fleste virksomheder stiller sig positivt til intrapreneurship, overlades initiativet oftest til medarbejderne.⁷¹ Mange arbejdsgivere yder ikke desto mindre støtte, når spin-off-virksomheden er etableret, f.eks. i form af viden, kontakter, arbejdskraft eller finansiering. Sammenlignet med andre SMV'er har spin-off-virksomheder haft en højere grad af innovation og vækst end gennemsnittet.⁷²

Regionale netværk til fremme af iværksætterkultur

EXIST-programmet i Tyskland blev startet af forbundsministeriet for uddannelse og forskning for at fremme det regionale samarbejde mellem universiteter, tekniske universiteter, erhvervslivet og andre partnere. Det samler aktører, der ellers ikke ville have samarbejdet, om i fællesskab at skabe en mere iværksætterpræget mentalitet på de højere læreanstalter og forskningsinstitutter med henblik på at fremme udbredelsen af viden og for at kapitalisere på det eksisterende potentiale af idéer og iværksættere. Dette vil føre til mere innovative nye virksomheder og nye arbejdspladser.

Det er naturligt, at virksomheder af alle størrelser samarbejder til fælles bedste. Alliancer mellem store og små virksomheder får stadig større betydning og fører til den fleksibilitet, der er nødvendig i en innovationsøkonomi, og den kritiske masse for at erobre markeder i større skala. Større virksomheder opnår adgang til nye markeder, teknologi og innovation, og mindre virksomheder kan nyde godt af lettere adgang til finansiering, viden og netværk.

C. Imod et iværksættersamfund

i. *En mere positiv holdning til iværksætterkulturen*

Opbygningen af et iværksættersamfund involverer alle. Holdningen til iværksætterinitiativer, også fejlslagne, skal gøres mere positiv. De instanser, som de nuværende og kommende iværksættere afhænger af, spiller en central rolle for opnåelsen af dette.

Rådet har påpeget, at iværksætterkulturen er værdig til fremme, fordi iværksætterfærdigheder og iværksætterholdninger giver samfundet fordele, også ud over de, der direkte relateres til

⁷¹"Entrepreneurship in the Netherlands: new entrepreneurs!", det nederlandske økonomiministerium og EIM, januar 2001.

⁷²"Spin off start-ups in the Netherlands At first glance", EIM, maj 2002.

erhvervsaktiviteter.⁷³ For at kunne sætte pris på iværksættere skal samfundet værdsætte og hylde succesfulde iværksættere og tolerere fiasko. En positiv holdning til iværksætterkulturen er særligt vigtig hos de instanser, som nuværende og kommende iværksættere er afhængige af, såsom skoler, universiteter, investorer, lokalsamfund, regioner, erhvervsorganisationer, erhvervsrådgivere og medierne. En af metoderne til at stimulere sådanne positive holdninger er at sørge for rollemodeller gennem fremhævelse af succeshistorier.

Fremhævelse af iværksættere

Luxembourg har indført to priser for at belønne vellykkede erhvervsprojekter. *Chambre des Métiers* uddeler med støtte fra Europa-Kommissionen en pris til unge iværksættere. Ministeriet med ansvar for ligestilling mellem kønnene uddeler en pris til succesfulde virksomheder, der drives af kvinder. En højtprofileret pris for innovative virksomhedsprojekter tiltrækker betydelig opmærksomhed blandt målgruppen af repræsentanter for erhvervslivet og unge forskere.

Uddannelse af lærere

På University of Strathclyde i **Det Forenede Kongerige** udbyder man et program til fremme af en positiv holdning til iværksætterkultur blandt lærerne. Programmets indhold er fleksibelt, og der fokuseres på "indlæring gennem praktiske opgaver". Opgaverne omfatter udfærdigelse af en forretningsplan og ledelsesbeslutninger med bistand fra en tutor. Underviserne lærer om iværksætterevner og -holdninger, men også om, hvordan de kan anvende disse erfaringer på virksomhedsuddannelser på deres skoler.

Trods beviser for, at mislykkede iværksættere kan lære af deres fejl og klare sig bedre i deres næste virksomheder,⁷⁴ stemples de alligevel som fiaskoer. De konfronteres med manglende tillid hos forbrugerne og skal ofte stille yderligere garantier over for investorer og forretningspartnere.⁷⁵ 45 % af de europæiske borgere sagde ved Eurobarometerundersøgelsen, at de ville være mindre interesserede i at afgive en ordre til en sådan virksomhed. Samfundet bør hellere give mislykkede iværksættere mulighed for at starte på ny.

ii. Iværksætterkulturens rolle for opnåelsen af sociale mål

Den sociale økonomi og de sociale virksomheder anvender forretningsmæssige principper og effektivitet til at nå sociale og samfundsmæssige mål. Sådanne virksomheder står over for særlige udfordringer med hensyn til finansiering, lederuddannelse og rådgivning.

Den sociale økonomi består af virksomheder, herunder kooperativer (andelselskaber), gensidige virksomheder, foreninger og fonde, hvis primære opgave det er at levere tjenester til deres medlemmer eller til en større gruppe. Virksomheder i den sociale økonomi tegner sig

⁷³ "Uddannelsessystemernes konkrete fremtidige mål", Rådet for Den Europæiske Union, 5980/01 EDUC 23, 14.2.2001, og "Detaljerede arbejdsprogram for opfølgning af rapporten om uddannelsessystemernes konkrete fremtidige mål", vedtaget af Rådet og Kommissionen; Rådet for Den Europæiske Union, EDUC 27, 6365/02, 20.2.2002 og KOM(2001) 501 endelig.

⁷⁴ "Seminar on Business Failure", Europa-Kommissionen og det nederlandske økonomiministerium, Noordwijk, Nederlandene, 10.-11. maj 2001.

⁷⁵ "Konkurs og ny start", Europa-Kommissionen, august 2002.

for næsten 8 % af arbejdspladserne i den private sektor i Europa⁷⁶ og er ofte i stand til at overleve og levere tjenester af høj kvalitet under forhold, som "investordrevne" virksomheder ville finde mindre lukrative. Men deres særlige ledelsesstrukturer, interessentgrupper og kapitalstrukturer kræver hensigtsmæssige færdigheder hos ledere og bestyrelsesmedlemmer.

Mange lokale myndigheder har forsøgt at kombinere de positive aspekter ved den private og den offentlige sektor for at øge effektiviteten ved levering af offentlige tjenester. Dette forklarer til dels de "sociale virksomheders" voksende betydning med deres hovedsageligt sociale eller samfundsrelaterede mål. De har nu 3,5 mio. ansatte i Den Europæiske Union.⁷⁷

IV. VEJEN FREM

A. En koordineret fremgangsmåde for iværksætterpolitik

i. Koordinering af iværksætterpolitikken blandt alle de politiske beslutningstagere

Iværksætterkulturen kræver en koordineret fremgangsmåde på grund af sin horisontale natur. Politikken skal omfatte alle de betydende elementer på de relevante politikområder for at give disse mulighed for at fungere og gensidigt forstærke hinanden. Inden for de offentlige myndigheder kan koordineringstjenester skabe kontakter mellem forskellige afdelinger samt regionale og lokale myndigheder for at identificere prioriteringer og sikre en konsekvent fremgangsmåde. Kommissionen kan påtage sig en sådan koordineringsrolle på EU-plan.

En koordineret metode

I Nederlandene har man indført en koordineret tilgang til iværksætterkulturen, og de omfatter et samspil mellem forskellige ministerier, offentlige agenturer og virksomhedsejere. Man anså det for væsentligt at inddrage regionerne, som medvirker direkte til gennemførelsen af iværksætterpolitikken. Regionerne aftalte med økonomiministeriet, at de i fællesskab skulle gennemføre foranstaltninger vedrørende centrale spørgsmål såsom stimulering af iværksætterånd på de videregående uddannelser og fremme af udviklingen af integrerede støttetjenester.

ii. At lære af de bedste

Inden for mange aspekter af iværksætterkulturen er nogle medlemsstater langt foran andre og kan tjene som inspirationskilder. Kommissionen hjælper medlemsstaterne med at lære af hinanden på baggrund af "den åbne koordineringsmetode", hvor Kommissionen opretter platforme, hvor medlemsstaterne selv kan udveksle god praksis og benchmarkingresultater.

Der bør gennemføres yderligere benchmarking inden for områder, der identificeres som værende af vital betydning for fremme af iværksætterkulturen. Man skal huske på, at forskellige nationale eller regionale sammenhænge vil påvirke effektiviteten af de politiske foranstaltninger, og når et land eller en region skal identificere prioriteringer eller gennemføre politikker, skal der tages hensyn til den specifikke sammenhæng. De fælles retningslinjer bør tilpasses de nationale eller regionale omstændigheder. Eftersom adgangen til sammenlignelige og relevante indikatorer er en forudsætning for, at sådanne projekter kan blive vellykkede,

⁷⁶ 7,92 % af den fuldtidsækvivalente, civile lønnede beskæftigelse (1995-1997), "The Third System and Employment", CIRIEC, 2000.

⁷⁷ "Researching social enterprise", David Smallbone et al., the UK Small Business Service.

bestræber Kommissionen sig på aktivt at koordinere udarbejdelsen af de nødvendige statistiske oplysninger.

1 ⇒ Hvilke hovedmålsætninger skal en dagsorden for iværksætterkultur i Den Europæiske Union have, og hvordan skal de knyttes sammen med andre politiske ambitioner? Hvordan kan vi skabe en model for iværksætterkultur i et udvidet Europa?

B. Tre søjler for indsatsen for et iværksættersamfund

i. At fjerne hindringerne for virksomheders udvikling og vækst

Man har fastsat europæiske benchmarks for den tid og de udgifter, det kræver at starte virksomhed, som myndighederne gerne skulle nå. I den forbindelse skal de sikre, at befolkningen gøres opmærksom på, at de bestræber sig på at mindske hindringerne for etablering af virksomhed.

De igangværende bestræbelser på at forbedre det indre markeds funktion og mindske bureaukratiet skal føre til en fortsat begrænsning af hindringerne for at drive virksomhed, og "tænk småt først"-princippet skal fremmes. Desuden skal indsatsen for at forbedre adgangen til finansiering og faglært arbejdskraft intensiveres. Iværksættere skal have støtte til at udvikle de færdigheder, der er nødvendige, for at de kan tilpasse deres virksomhed til de ændrede forhold. Udveksling af erfaringer og samarbejde, i klynger eller netværk, kan hjælpe iværksætterne med at hente inspiration og få rådgivning, opnå adgang til teknologi eller identificere partnere. Fremme af netværk vil være et særligt effektivt middel til at støtte visse sektorer eller grupper af iværksættere som f.eks. virksomheder, der drives af etniske mindretal.

2 ⇒ Hvordan kan vi forbedre adgangen til finansiering (skattemæssige foranstaltninger, partnerskaber mellem den offentlige og den private sektor, stærkere balancer, garantier), og hvilke alternativer til banklån bør fremmes (finansiering fra business angels, leasing, factoring og mikrolån fra andre långivere end banker)? Hvordan kan iværksætterne hjælpes med at skaffe ekstern finansiering?

3 ⇒ Hvilke faktorer udgør den største hindring for vækst ((manglende) gensidig anerkendelse og EU-regler eller deres (manglende) gennemførelse på nationalt plan, nationale skatteregler eller situationen på arbejdsmarkedet)? Hvilke foranstaltninger er bedst egnede til at støtte vækst og internationalisering (handelsdelegationer, markedsanalyser, klynge- og netværkssamarbejde, informations- og konsulenttjenester)?

4 ⇒ Hvis man ønsker at sikre virksomheder af høj kvalitet, hvilken uddannelse og støtte skal man da tilbyde ved etablering af virksomhed (grundlæggende uddannelse - obligatorisk eller frivillig, inkubatorer, mentorordninger) og virksomhedsudvikling (netværk, kurser, mentorordninger, fjernundervisning, f.eks. e-learning)? Skal der oprettes tjenester, der er skræddersyet til bestemte gruppers behov (kvinder, etniske mindretal, arbejdsløse eller socialt dårligt stillede personer) eller virksomheder (videnbaserede aktiviteter)? Skal kvaliteten af støttetjenester forbedres (ved hjælp af ikt, faglige standarder)?

5 ⇒ Er hindringerne for og incitamenterne til virksomhedsudvikling og vækst i Den Europæiske Union de samme som i kandidatlandene, og medfører den forestående udvidelse et behov for særlige foranstaltninger i kandidatlandene?

ii. *Afvejning af risici og fordele ved iværksætterkulturen*

Det skal belønnes og ikke straffes, at man er villig til at løbe en risiko. Bestemmelserne vedrørende socialsikring og beskatning skal vurderes på ny i lyset af deres betydning for iværksætternes vilje til at løbe risikoen ved at starte en virksomhed eller udvide den. Der bør tilskyndes til, at man overtager en eksisterende virksomhed, og potentialet ved "intrapreneurship" kan udnyttes yderligere. For at mindske de negative konsekvenser ved konkurs bør man overveje at indføre hensigtsmæssige foranstaltninger såsom hurtigere gældssanering, bevarelse af bestemte aktiver eller lempelse af bestemte restriktioner over for fallenter.

6⇒ *Hvad kan EU's medlemsstater gøre for at gøre balancegangen mellem risiko og belønning mere fordelagtig med henblik på at fremme iværksætterkulturen (mindskelse af negative virkninger ved konkurs, at give iværksættere adgang til flere sociale ydelser, nedsættelse af skattebyrden enten med hensyn til administration eller satser)?*

7⇒ *Hvordan kan flere vordende iværksættere tilskyndes til at overveje at overtage en eksisterende virksomhed i stedet for at starte en ny (databaser eller børser for købere og sælgere, specialuddannelser til familieejede virksomheder, ledelsesopkøb eller medarbejderopkøb)?*

8⇒ *Hvordan kan "spin-off"-virksomheder gøres mere attraktive (ledelsesopkøb, fremhævelse af eksempler, specialrådgivning, skatteregler eller andre bestemmelser for medarbejdere og deres arbejdsgivere i forbindelse med start af virksomhed)?*

iii. *Et samfund, der værdsætter iværksætterkulturen*

Selv om mange mennesker giver udtryk for, at de ønsker at blive iværksættere, savner mange samtidig den tillid og de kvalifikationer, der skal til for at omsætte deres ambitioner til praksis. De unge skal præsenteres for iværksætterkulturen og støttes, sammen med deres undervisere, i udviklingen af iværksætterevner. Kampagnerne kan levere rollemønstre og succeshistorier for at fremhæve iværksættere og fokusere på de fordele, som de kan give samfundet. Der skal navnlig fokuseres på de instanser, der kan spille en central rolle som støtte for vordende iværksættere, såsom skoler, universiteter, investorer, lokalsamfund, regioner, erhvervsorganisationer, rådgivere og medier.

9⇒ *Hvordan kan man gennem uddannelse støtte udviklingen af den bevidsthed og de færdigheder, der er nødvendige for at udvikle en iværksættertankegang og iværksætterfærdigheder (iværksætteruddannelse som led i skolernes læseplaner, iværksættere som gæsteundervisere, praktikophold, hvor studerende kan arbejde sammen med erfarne iværksættere, mere iværksætteruddannelse på universiteterne, flere MBA-programmer, kombination af iværksætteruddannelser og offentlige forskningsprogrammer)?*

10⇒ *Hvad kan erhvervsorganisationer, medier og offentlige myndigheder gøre for at fremme iværksætterkulturen (rollemønstre, mediekampagner, åbent hus i virksomheder, priser for iværksættere) og på hvilket niveau (europæisk, nationalt, regionalt eller lokalt)?*